

راهبرد قطب رشد در گردشگری سلامت (نمونه موردی: کلانشهر تبریز)

جلال مظفری

دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

محمد رضا پورمحمدی*

استاد مدعو گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

بختیار عزت پناه

استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۰۸

چکیده

صنعت گردشگری سلامت می‌تواند به عنوان صنعت پیشران عمل کرده و صنایع جانبی را نیز توسعه دهد. غالباً توسعه گردشگری سلامت بدون برنامه‌ریزی صورت می‌گیرد هر چند مواردی وجود دارد که گردشگری به صورت سنجیده با استفاده از استراتژی قطب رشد برنامه‌ریزی می‌شود این استراتژی شامل ایجاد امکانات گردشگری سلامت در مکان‌هایی است که از نظر استراتژیکی به عنوان مراکز ترویج توسعه گردشگری و توسعه سلامت مناسب هستند. پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا الگو و مدل قطب رشد را در گردشگری سلامت مورد ارزیابی قرار دهد. در این پژوهش از روش دلفی و طیف لیکرت (۵-۱) و با استفاده از اجماع و موافقت خبرگان و کارشناسان متخصص و از طریق پرسشنامه و در محیط اکسل استفاده شده است. روش دلفی روشی است، جهت رسیدن به اتفاق نظر کارشناسان خبره در موضوعات مختلف و پس از تأیید، به عنوان نظریه شناخته می‌شود. این موافقت به صورت درصد و میانگین پاسخگویی خبرگان بیان می‌شود. درصد بالای ۵۱ درصد بیانگر اجماع نظر نخبگان و کمتر از ۵۱ درصد نشانگر رد نظریه است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که شهر تبریز توانمندی‌های لازم را با لحاظ کردن راهبرد قطب رشد، جهت تبدیل شدن به یک قطب گردشگری سلامت را داراست.

واژگان کلیدی: قطب رشد، قطب گردشگری، گردشگری سلامت، تبریز.

مقدمه

برنامه ریزان، صنعت گردشگری را به‌عنوان اهرمی در جهت ایجاد اشتغال، ارزآوری و توسعه پایدار قلمداد می‌کنند (Shafaghat et al, 2021). این صنعت بعد از صنایع نفت و خودروسازی، سومین صنعت بزرگ جهان و پردرآمدترین تجارت قرن بیست و یکم می‌باشد (Khosravi, 2011: 2). از این صنعت به‌عنوان صنعت پاک هم یاد می‌شود که به محیط زیست آسیب نمی‌رساند و آن را برای نسل‌های آینده حفظ می‌کند. گردشگری را می‌توان صنعت سفید نام نهاد، زیرا برخلاف اغلب صنایع تولیدی، بدون آلوده سازی محیط زیست، زمینه‌ساز صلح و دوستی است (Alwani, 2006: 3). سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران و برنامه ریزان، به صنعت گردشگری به‌عنوان یک صنعت پاک، با پتانسیل‌های ارزآوری و ایجاد اشتغال و نهایتاً توسعه پایدار به‌عنوان یک رویکرد و راهبرد نظر دارند که ضمن کاستن از فقر جامعه میزبان، مشارکت مردمی در حل پاره‌ای از بحران‌ها را به دنبال خواهد داشت (et al, 2018). به نظر می‌رسد ترس از عدم موفقیت از تئوری‌های بکار رفته از جمله تئوری قطب رشد در گذشته و نداشتن راهبرد و لحاظ کردن مدیریت‌های غیرمنطقی و نبود زیرساخت‌ها در گذشته، سبب شده تا سیاستمداران و برنامه ریزان بدین مسئله کم‌توجهی کنند. در صورتی که در مسئله گردشگری سلامت می‌توان با تعدیل تئوری قطب رشد و بومی‌سازی آن و مدیریت و راهبرد مناسب و درس گرفتن از تجارب اجرای نظریه قطب رشد در گذشته، گردشگری سلامت را به‌عنوان الگویی جهت توسعه پایدار و حل معضل بیکاری و تنوع بخشی به اقتصاد و ارزآوری بکار گرفت. در فرهنگ وبستر، گردشگر به کسی اطلاق می‌شود که برای سرگرمی و تفریح یا به قصد امور فرهنگی سفر می‌کند (Kazemi, 2006: 2). گردشگر به کسی اطلاق می‌شود که محل سکونت خود را برای گذراندن اوقات فراغت به مدت ۲۴ ساعت ترک نموده و اقامت او در محل مقصد بیش از یک سال نباشد (Waresi, 2009: 113). جهانگردی جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده و فعالیت‌های گردشگری در گذشته، حاکی از آن است که سیاست‌های استعماری، در جریان گردشگری سلامت تأثیرگذار بوده است (Rezvani, 2007: 188). گردشگری از عوامل اصلی توسعه پایدار در سطوح اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی است. لغت‌نامه آکسفورد، توسعه را به معنی رشد تدریجی و در جهت رسیدن به پیشرفت می‌داند (Sampson, 1989: 135). تودارو توسعه را جریانی چند بعدی می‌داند که مستلزم تغییر در ساختارهای اجتماعی و رشد اقتصادی می‌باشد. (Todaro, 1987: 135). جاذبه‌های آب و هوایی، آب‌های شفاف‌بخش، پوشش گیاهی و زیرساخت‌ها در مطالعات و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی توریسم از جمله مهم‌ترین عوامل به‌شمار می‌آیند (Fenol, 1999: 315). تاریخچه توریسم سلامت به یونان قدیم بر می‌گردد، زمانی که مسافری با گذر از دریای مدیترانه خود را به منطقه‌ای در خلیج سرونیک بنام اپیدوریا می‌رساندند (Moeini et al., 2019). در توریسم سلامت، آب‌های گرم با آرامش و تجدید قوای جسمی و روحی انسان همراه بوده است که در آن آب تنی کرده و از چشمه‌های معدنی می‌نوشند (Nasuhian & Tavassoli, 2016). در گردشگری سلامت، علاوه بر فاکتورهای فوق، وجود بیمارستان‌های تخصصی، پزشکان متخصص و تعرفه‌های پزشکی و موقعیت ممتاز، در جذب گردشگری سلامت مؤثر می‌باشند. گردشگری سلامت یکی از انواع گردشگری

است که هدف از مسافرت، جنبه درمان آن بیشتر مد نظر است و یکی از گردشگری‌هایی است که بار فرهنگی کمی نسبت به گردشگری‌های دیگر دارد؛ و مریض به دنبال لذت‌جویی و التذاذ نبوده و صرفاً به دنبال معالجه است. گردشگری سلامت هم قطب‌رشدی است که در توسعه سیمای شهر و توسعه شهرهای هم‌جوار نقش آفرین شده و اشتغال و ارزآوری را رقم می‌زند (Ejlali, 1994: 444). انتظارات و عملکردهای گردشگری سلامت در توسعه پایدار به این قرار است. ۱- تنوع بخش به اقتصاد کشور. ۲- استانداردسازی زیرساخت‌ها ۳- رسیدن به توسعه پایدار با تأکید بر عدالت اجتماعی برگرفته از دیوید هاروی و آموزه‌های دینی. ۴- حل معضل بیکاری و رسیدن به اشتغال پایدار و فقرزدایی و رسیدن به رفاه اجتماعی جامعه میزبان (Ile & Tigu, 2018). کلان‌شهر تبریز به‌عنوان منطقه مورد پژوهش، دارای پتانسیل‌های بالقوه گردشگری سلامت بوده ولی ارزیابی علمی و با تکنیک‌های مناسب سبب می‌شود تا این توانمندی‌ها و نحوه بکارگیری آن با لحاظ تعیین راهبرد و راهبرد در جهت توسعه پایدار قرار گیرد. سؤالی که در ذهن متبادر می‌شود این است که چرا کلان‌شهر تبریز با دارا بودن مطلوبیت‌های نسبی زیرساختی و سایر فاکتورهای مساعد نتوانسته است به یک قطب صنعت گردشگری سلامت تبدیل شود؟

تحقیق حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. ابتدا توانمندی‌های گردشگری سلامت را که با نظر کارشناسان استخراج شده بود به صورت باز در اختیار کارشناسان دلفی قرار گرفت و ۱۲ شاخص با توجه به راهبرد قطب‌رشد انتخاب گردید. در گام بعدی با پایش آن، طراحی سؤالات در ۷ شاخص در اختیار کارشناسان دلفی قرار گرفت. معیارهای اندازه‌گیری به صورت پنج گزینه‌ای طیف لیکرت (الف: کاملاً موافقم ب: موافقم ج: بی‌نظر د: مخالفم ه: کاملاً مخالفم) می‌باشد. پاسخگویی سؤالات توسط ۲۰ نفر از نخبگان در چهار مرحله تکرار شد تا در نهایت اجماع دلفی حاصل شد. سؤالات پنج گزینه‌ای در نهایت که به صورت کیفی بود به سؤالات کمی طیف لیکرت (۱-۵) تبدیل و به‌عنوان معیار اندازه‌گیری به صورت جدول و به شکل درصد و میانگین، در محیط اکسل وارد شد. شاخص‌های متغیر مستقل تحقیق با توجه به موضوع پژوهش گردشگری سلامت بوده و متغیرهای وابسته ادراک محیطی که محیط‌های جغرافیایی و مکانی و محیط‌های اقتصادی و سیاسی امنیتی می‌باشد را در بر می‌گیرد. شاخص‌های به کار رفته عبارت‌اند از انتخاب مکان گردشگری، نوع گردشگری، انتخاب گردشگری به‌عنوان صنعت پیش‌ران، اشتغال، ارزآوری، توسعه پایدار شهری و شاخص امنیت می‌باشد. در صد اجماع هر شاخص بین صفر و صد بوده و به صورت درصد بیان می‌شود. در صد بالای ۵۱ درصد در هر شاخص بیانگر اجماع دلفی و موافقت کارشناسان بوده و در صد کمتر از ۵۱ در صد نشانگر عدم موافقت و عدم اجماع می‌باشد. میانگین پاسخگویی در هر شاخص به صورت (۱-۵) که تأیید کننده درصد اجماع نیز می‌باشد؛ و میانگین پاسخگویی کمتر از دو نیم باعث رد شاخص و بالاتر از میانگین دو و نیم در صد اجماع دلفی را نشان می‌دهد. روش دلفی روشی است جهت رسیدن به اجماع در پژوهش و تحقیق از طریق ارسال و دریافت پرسش‌نامه و پاسخ‌نامه حداقل در چهار راند و مرحله-متخصصان برای رسیدن به اجماع مجازند بعد از دریافت بازخورد پاسخ‌هایشان را تغییر دهند و این نتایج مجدداً ارزیابی شوند. نهایتاً اجماعی بین گروه متخصصین و اهل خبره حاصل شود. و این امر تا رسیدن به اجماع ادامه پیدا

کرده و تکرار می‌شود. - ناشناخته ماندن وعدم افشای هویت شرکت‌کنندگان یکی از الزامات تحقیق به روش دلفی است (Nasiri, 2003: 219). روش دلفی یک روش ترکیبی برای تهیه اطلاعات برای برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری است. مراحل انجام تحقیق روش دلفی: ۱-انتخاب گروه و هیات پنل ۲-تنظیم پرسشنامه ۳- اجرای پرسش در چهار مرحله و با تجزیه و تحلیل پاسخ‌های رسیده و ارائه بازخورد به شرکت‌کنندگان و تکرار آن تا رسیدن به اجماع ۴-آماده‌سازی گزارش؛ و نتیجه‌گیری.

رویکرد نظری

جغرافی‌دانان و اقتصاددانان شهری و محلی اروپایی از پژوهش‌های دو دانشمند محلی آلمانی، کریستالر^۱ و لوش^۲ تأثیر پذیرفته‌اند. آنان با ابداع نظریه مکان مرکزی به اعتبار رسیده‌اند. نظریه مکان مرکزی در اصل، توضیحی برای دو نوع پدیده شهری ارائه می‌دهد: وجود نوعی سلسله مراتب شهری، یعنی رتبه‌بندی شهرها از شهرهای دارای بیشترین کارکرد و اهمیت به شهرهایی با کمترین کارکرد؛ و ساختار فضایی سیستم شهری، به بیان دیگر، ارتباط میان شهرهای مختلف در یک ناحیه (Evans, 1985). این پژوهش که در ابتدا بر پایه مطالعه‌ای درباره جنوب آلمان استوار شده بود که حالتی بیشتر روستایی داشت، در توضیح وجود نوعی سلسله مراتب شهری در اقتصادهای صنعتی شده، ضعف پیدا کرد. نظریه مکان مرکزی به رغم انتقاد و کار دوباره، در زمینه دیگر توسعه‌های نظری، بینش‌هایی به شکل‌گیری نواحی کلان‌شهری چند مرکزی و نخستین متغیر آن، نواحی شهری چند مرکزی ارائه کرد که پیش‌تر در اروپا مورد استفاده قرار می‌گرفت. دیگر مورد استفاده آن توضیح سلسله مراتب خدمات مالی بود که در سیستم شهری یک کشور ارائه شد. دیگر مفاهیم مهمی که از پژوهش‌های اروپایی روید، در کار نظریه‌پردازان فرانسوی در مطرح کردن مفهوم قطب‌های رشد محلی و راهبردهای توسعه با استفاده از این چشم‌انداز بود. قطب رشد به صورت زیر تعریف شده است:

«دسته‌ای از صنایع قادر به تولید رشد پویا در اقتصاد، و به شدت وابسته به یکدیگر توسط پیوندهای ورودی-خروجی پیرامون یک صنعت هادی (یا صنعتی برون‌ریز) هستند. در مفهوم اصیل فرانسوی (Richardson, 1978: 165). (Kalantari and Haghghi, 2003). اقتصاددان فرانسوی در فضای اروپای غربی بعد از جنگ دوم جهانی، ایده قطب رشد را مطرح کرد که گاهی به آن قطب‌های توسعه و مراکز رشد نیز گفته می‌شود. بر اساس نظریه‌های پرو، رشد در مناطق یا قطب‌هایی معین و در زمانی مشخص پدید می‌آید. صنایع محرک یا شرکت‌های پیش‌برنده که در قطب ایجاد می‌شوند، آثار پیوسته‌ای بر یکدیگر دارند و رشد اقتصادی را در همه گروه‌های صنعتی از طریق خریداران و فروشندگانی ارتقا می‌دهند که به افزایش تولید می‌پردازند. این نظریه که ابتدا توسط فرانسوا پرو مطرح شد، عمدتاً با صنعت سروکار دارد. وی معتقد بود که جوهر و اصل توسعه صنعتی به یکباره و در همه جا ظاهر نخواهد شد، بلکه

¹ . Christaller

² . Losch

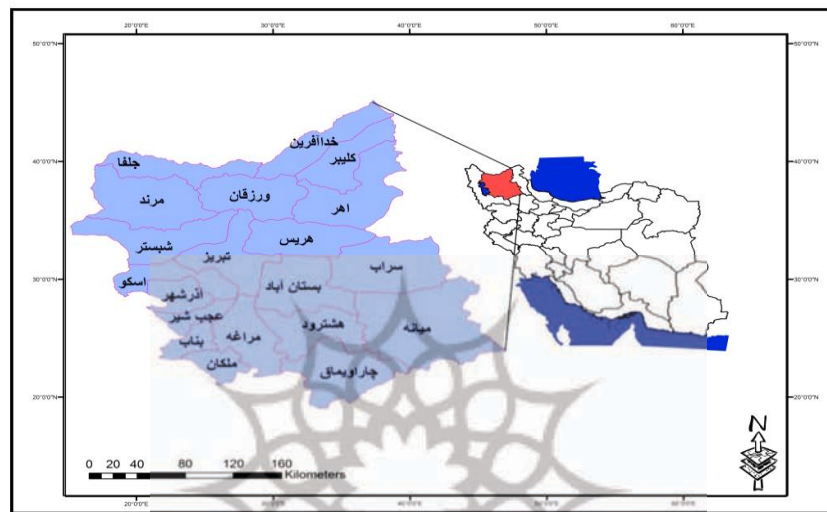
ابتدا در کانون‌هایی با شدت‌هایی مختلف ظاهر شده و از طریق مسیرهایی در نقاط معینی آغاز و پخش می‌شود، این کانون را وی قطب رشد خواند (Unwto, 2007).

قطب رشد اساساً عبارت است از مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی متمرکز در یک کانون که بر اساس نظریه، قادر است به شیوه‌های نوآورانه، رشد سایر مجموعه‌ها را زمینه‌سازی کند. با توجه به تأکید این رویکرد بر فعالیت صنایع نوین، قطب رشد را مجموعه‌ای پویا و شدیداً هماهنگ از واحدهای صنعتی در اطراف یک بخش پیشاهنگ یا صنعت پیش‌تاز بشمار آورده‌اند. بر اساس این رویکرد، قطب رشد قادر است موجبات رشد سریع اقتصادی را فراهم کند و از طریق تبعات فزاینده و تسری این رشد، بستر رشد فزاینده سایر بخش‌های اقتصادی را مهیا سازد (Schweinsberg, 2002). رویکرد قطب رشد بیشتر بر نظریات فرانسوا پرو متکی است. او طی مقاله‌ای با عنوان فضای اقتصادی به معرفی بحث خود در این زمینه پرداخت. البته، ایده اصلی قطب رشد به اندیشه‌های یوزف شومپیتر باز می‌گردد؛ او در بحث خود از خوشه‌های نوآوری، می‌گفت، چگونه نوآوری ممکن است شالوده مجموعه‌های کلی مبتنی بر تصمیمات کم و بیش اخذشده در یک دوره کوتاه یا بلندمدت را فراهم سازد. این استراتژی شامل ایجاد امکانات گردشگری در مکان‌هایی است که از نظر استراتژیکی به‌عنوان مراکز ترویج توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی مناسب هستند. سلسله مراتب بدین گونه است: ۱- انتخاب یک مکان مناسب (قطب رشد) به وسیله دولت، معمولاً در منطقه‌ای که از نظر اقتصادی مناسب است و برای فراهم آوردن نوعی توسعه گردشگری از قبل مناسب تشخیص داده شده است. ۲- از طریق فعالیت‌های دولتی و فراهم آوردن انگیزه‌ها، سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در ناحیه تزریق می‌شود. ۳- این سرمایه‌گذاری افراد، خدمات حمایتی و دیگر امکانات زیربنایی گردشگری را جذب می‌کند و غالباً به وسیله محرک‌های پیوسته دولتی ایجاد می‌شود. ۴- رشد اقتصادی نهایتاً به صورت خودکفا و مستقل از گردشگری صورت می‌گیرد. به لحاظ نظری نیز نظریه‌های قطب رشد میسرا و نظریه فریدمن که از نظریه‌های کلاسیک توسعه منطقه‌ای‌البت، هر یک به توسعه از طریق قطب‌ها و مراکز خاص می‌پردازند. در چارچوب نظری میسرا و قطب‌های رشد انتظار این است که قطب‌ها از طریق اثرات نشتی اثرات توسعه را به منطقه تسری داده و باعث توسعه منطقه‌ای شوند (Kordnaiej et al, 2010). در این راستا انتخاب گردشگری سلامت در تبریز به‌عنوان قطب رشد و صنعت پیش‌ران، رسیدن به این عامل در جهت توسعه پایدار می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

کلانشهر تبریز در منتهی الیه مشرق و جنوب شرق جلگه تبریز واقع شده و از شمال به کوه‌های باباباغی و از شرق به گردنه پایان و از جنوب به کوه‌های سهند محدود شده است. تابستان‌های گرم و خشک و زمستان‌های سرد از ویژگی‌های آب و هوایی آن می‌باشد. جمعیت کلانشهر تبریز بالغ بر ۱۵۴۹۵۴۳ نفر بوده که با جمعیت حومه حدود ۱/۸ میلیون نفر می‌باشد و ششمین کلانشهر پرجمعیت در سال ۱۳۹۰ بوده و مساحت آن ۱۹۰ کیلومتر می‌باشد. شهر تبریز به لحاظ وجود فاکتورها و مؤلفه‌های زیر مستعد توسعه گردشگری سلامت و درمان می‌باشد. ۱- وجود

بیمارستان‌ها و کادر پزشکی متخصص. ۲- وجود دانشگاه علوم پزشکی ۳- وجود زیرساخت‌های مطلوب. ۴- وجود فرودگاه و خطوط حمل و نقل و مواصلاتی. ۵- اشتراک فرهنگی با کشورهای هم‌جوار ۶- تعرفه‌های پایین پزشکی نسبت به کشورهای مجاور. ۷- وجود مراکز آب‌درمانی در جوار شهر (Basiri & Zeynali Azim). در این راستا انتخاب گردشگری سلامت در تبریز به‌عنوان قطب رشد و صنعت پیش‌ران، رسیدن به این عامل در جهت توسعه پایدار می‌باشد.

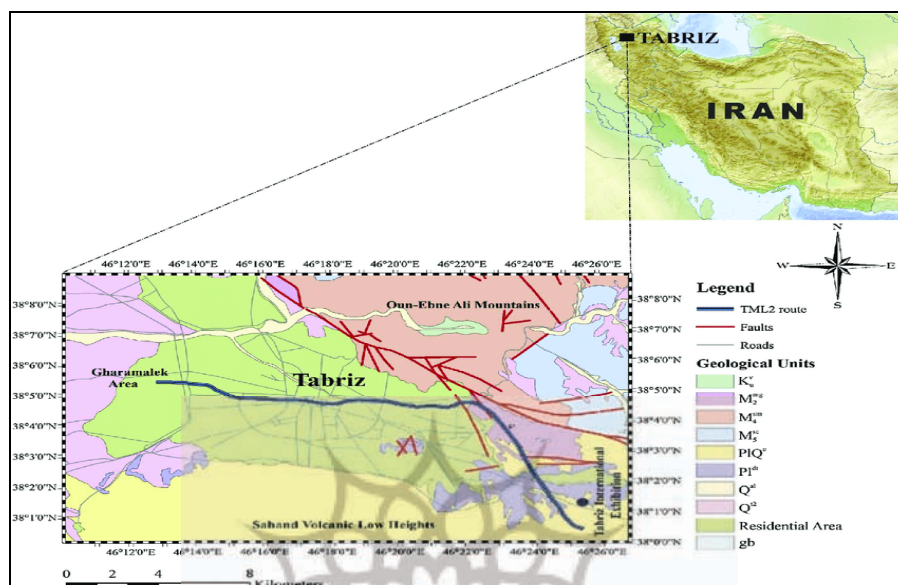

شکل ۱: موقعیت کلان‌شهر تبریز

Source: Research Findings, 2020

تبریز در ارتفاع ۱,۳۴۰ متری از سطح دریا واقع شده است، ۶۱۹ کیلومتری شمال غربی تهران، دومین شهر بزرگ ایران تا اواخر دهه ۱۹۶۰ و یکی از پایتخت‌های سابق آن بود (با جمعیت ۱۴۰۰۰۰۰ نفر طبق سرشماری سال ۱۹۹۲)، تبریز در یک دره قرار دارد. در شمال خط الزام بلند کوه سهند واقع شده است. دره از جلگه‌ای آغاز می‌شود که به آرامی به انتهای شمالی دریاچه ارومیه، ۶۰ کیلومتری غرب، سرآزیر می‌شود. تبریز به دلیل موقعیتی که دارد، آب و هوای تابستانی قابل قبولی دارد اما هوای تبریز در زمستان سرمای شدید دارد. در کل دارای آب و هوای قاره‌ای با رطوبت کم است. متوسط بارندگی سالانه ۲۸۸ میلی‌متر و متوسط روزهای بارش برف ۳۱ میلی‌متر است. شهر تبریز با داشتن تاریخ بسیار غنی، بسیاری از آثار تاریخی را در خود جای داده است. هوای تبریز و تیم تراکتورسازی تبریز از دگر جاذبه‌های فرعی این شهر هستند. متأسفانه بسیاری از آثار تاریخی تبریز در تهاجم‌ها و حملات مکرر نیروهای خارجی، سهل‌انگاری دولت‌های حاکم و همچنین بلایای طبیعی مانند زلزله و سیل نابود شدند. آنچه اکنون باقی مانده است بیشتر مربوط به ایلخانیان، صفویان و قاجارها است. برخی از بناهای تاریخی شاهکارهای بی‌نظیر معماری هستند. میدان شهری مرکز شهر است که در جنوب غربی آن بنای برجسته شهرداری تبریز قرار دارد. ایستگاه راه‌آهن (۵ کیلومتر با مرکز شهر فاصله دارد) در حاشیه غربی شهر تبریز واقع شده است. رودخانه قوری چای از شهر تبریز می‌گذرد و بیشتر مناطق دیدنی بازدیدکننده‌ها در جنوب این رودخانه و در امتداد آن یا شمال خیابان امام خمینی تبریز است. ال گلی تبریز (شاه گلی سابق) یک پارک عالی در حوالی یک حوضچه مصنوعی

مربع است و زمین‌های سوارکاری و بازی و ورزش و رستوران‌ها و هتل تبریز اطراف این دریاچه وجود دارد. این رستوران بسیار لذت بخش برای خوردن مقداری چلو کباب یا نوشیدن مقداری چای در حالی که از طراوت این پارک در تابستان لذت می‌برید، می‌باشد (Zeynali Azim, 2020).

شکل ۲: کاربری اراضی شهر تبریز

Source: <https://www.researchgate.net>

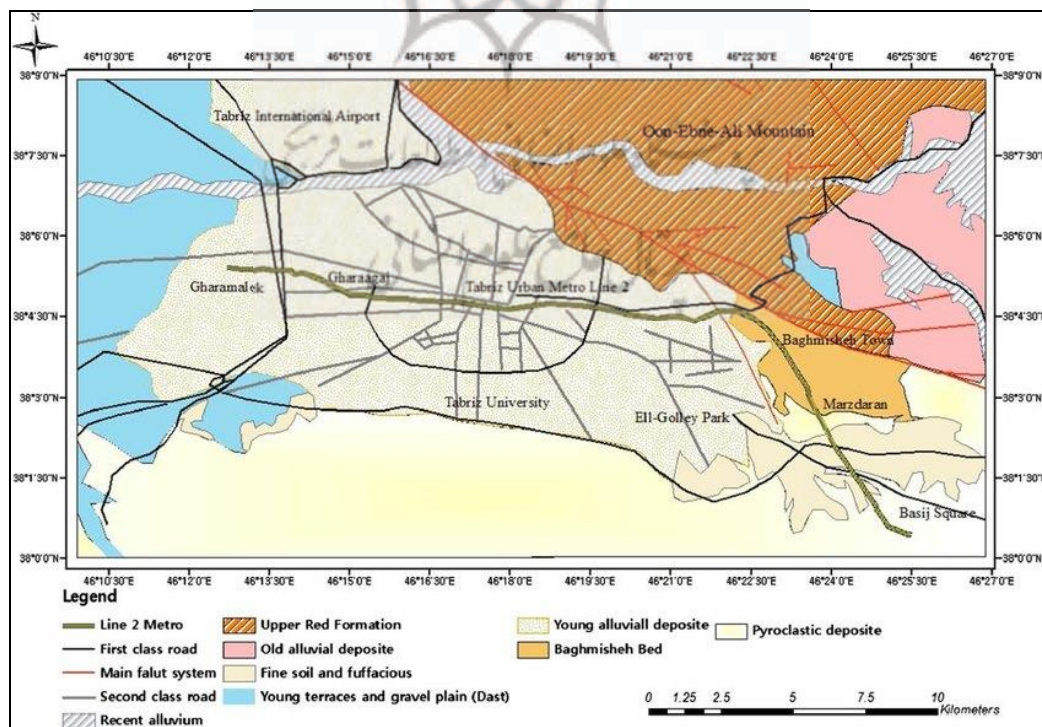
مسجد آبی تبریز در ابتدا در سال ۱۶۶۵ ساخته شده است، این مسجد یقیناً بسیار عالی بود اما در یک زلزله در سال ۱۷۷۸ به شدت آسیب دید و ورودی ایوان آسیب دید. مسجد آبی تبریز در اوایل سال ۱۹۰۰ توسط وزارت فرهنگ ایران بازسازی شد. قسمت داخلی مسجد با سرامیکی عالی و آبی کاشی‌کاری شده است، متأسفانه بسیاری از قطعات در هنگام وقوع زلزله از بین رفتند و به جای کاشی با نقاشی جایگزین شدند. بعضی از کاشی‌های اصلی را می‌توان در اطراف ورودی یافت. موزه آذربایجان شامل سه بخش اصلی است - بخش اول شامل قدیمی‌ترین یافته‌های باستان‌شناسی از هزاره ۵ قبل از میلاد تا سلسله ساسانیان (۲۱۲-۶۵۶ میلادی)، بخش دوم حاوی بیشتر آثار باستان‌شناسی اسلامی و سکه‌ها و مهرها است. بخش سوم شامل مجسمه‌های احد حسینی و مجموعه بزرگی از قفل‌ها است. علائم انگلیسی خوبی برای کلیه نمایشگاه‌ها و مجسمه‌های باستان‌شناسی با تابلویی که تاریخچه مجسمه‌سازان را به زبان‌های انگلیسی، فارسی و فرانسوی توضیح می‌دهد در این موزه وجود دارد (Jodeir, 2020).

ارگ علیشاه که به ارگ تبریز نیز معروف است، بقایای قلعه‌ای است که در دوره ایلخانان ساخته شده است. هم‌اکنون در مرکز تبریز واقع شده است. مورخان بر این باورند که از آن به عنوان یک قلعه نظامی استفاده می‌شده است اما روحانیون ادعا می‌کنند که این سازه در ابتدا به عنوان مسجد مورد استفاده قرار گرفته است. پس از انقلاب، بخش‌های بزرگی از ساختمان توسط روحانیون تخریب شد تا مکان جدیدی برای نماز جمعه تبریز تهیه شود. این

سازه امروز به ارتفاع ۲۸ متر ارتفاع دارد و هنوز هم به عنوان بخشی از فضایی برای برگزاری نماز جمعه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

خانه مشروطه تبریز خانه‌ای است که داستان انقلاب مشروطه ایران را در اوایل قرن بیستم بازگو می‌کند، که تبریز محل عالی قیام است. کاملاً مستند و به خوبی نگه داشته شده است. این بنا در کنار بازار بزرگ تبریز، در خیابان مطهری واقع شده است. در سال‌های منتهی به انقلاب مشروطه و پس از آن، از این خانه به عنوان محل تجمع رهبران، فعالان و هواداران نهضت استفاده می‌شد. این ساختمان دو طبقه در سال ۱۸۶۸ توسط حاج ولی معظم تبریزی ساخته شد. دارای اتاق‌ها و سالن‌های بی‌شماری است. زیباترین قسمت‌های خانه یک نورگیر و یک راهرو است که با شیشه‌های رنگی و آینه‌ها تزئین شده است. خانه‌های دوره قاجار و موزه قاجار تبریز تعدادی از خانه‌های تاریخی با علائم قدمت از دوره قاجار در منطقه جنوب ساختمان شهرداری (میدان ساعتی) و در امتداد کوچه مقصودیه واقع شده است. از این میان خانه نیکدل و خانه حیدرزاده (که در آن دفتر گردشگری شهر قرار دارد) به راحتی در دسترس بوده و اغلب دارای بازارچه صنایع دستی هستند (Zeynali Azim, 2020).

عینالی داغ تبریز یک منطقه تفریحی در شمال شهر تبریز قرار دارد. چندین مسیر پیاده‌روی از ورودی و به ویژه از منطقه تله کابین به سمت یک امام زاده حرکت می‌کند. همچنین یک جاده آسفالت شده و یک تله کابین وجود دارد که شما را به منطقه دیگری فراتر از امام زاده می‌برد. منطقه تا امام زاده بسیار شلوغ است و تله کابین در این نقطه به پایان می‌رسد، اما هنگامی که فراتر از آن منطقه بروید، در مسیرهای کوچک کوهستانی به کوه‌های بسیار متروک و خشن آذربایجان می‌رسید.

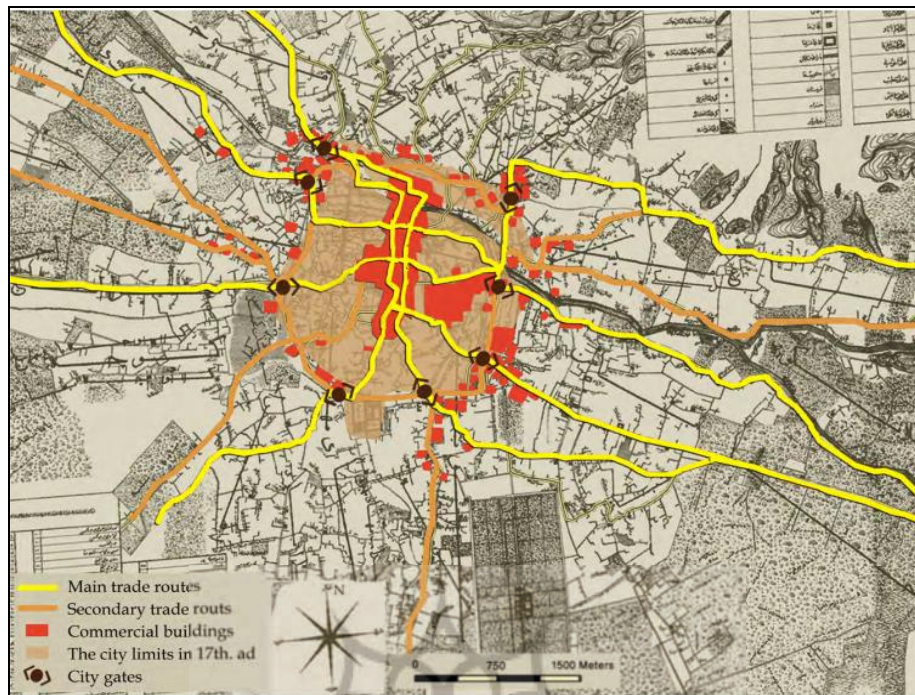

شکل ۳: حمل و نقل درون شهری تبریز

Source: <https://www.researchgate.net>

قلعه نفس گیر یا قلعه بابک تبریز، در یک قله صخره‌ای در ارتفاع ۲۷۰۰ متری لانه قرار دارد. بابک ظاهراً یکی از آخرین قهرمانان زرتشتی بود که ۱۴۰۰ سال پیش با تهاجم اسلامی جنگید. یک پیاده روی ۲ ساعته برای رسیدن به آنجا نیاز است، اما قطعاً ارزشش را دارد. کندوان یک روستای سنگی و حفر شده طبیعی است که ۲ ساعت با تبریز فاصله دارد. عالی برای کشف که زیبایی عجیب و غریب از مکان و زندگی روزمره یک روستای ایرانی، در میان گوسفندان، الاغها، مرغها و گربه‌ها را به تصویر می‌کشد. کندوان تبریز یک نمونه زنده از سازگاری انسان با محیط طبیعی فوق العاده غیرمعمول است. روستای کندوان در ۵۰ کیلومتری جنوب تبریز، اسکو، در دامنه‌های شمالی یک دره در کوهپایه کوه سهند واقع شده است. رودخانه‌ای که از قله‌های سهند سرچشمه می‌گیرد از دره می‌گذرد. به گفته اهالی محل تعدادی چشمه طبیعی به سمت شمال رودخانه وجود دارد، آبی که از آن به طور سنتی برای درمان سنگ کلیه استفاده شده است. ساختار بدنی روستا مانند تصاویر از افسانه‌ها به نظر می‌رسد. مخروط‌های طبیعی پراکنده در یک منطقه وسیع، به عنوان سکونتگاه‌های انسانی در سازندهای سنگی به نظر می‌رسند (Jodeir, 2020).

کندوان تبریز شبه به آثار مجسمه سازان است. جاده تبریز از این اثر هنری طبیعی عبور می‌کند. خانواده‌های بزرگی در داخل این مخروط‌های توخالی زندگی می‌کنند. پایین‌ترین مخروط‌ها به عنوان اصطبل و آنهایی که در بالای محوطه وجود دارند برای زندگی انسان استفاده می‌شود. فضای داخلی منازل که معمولاً به یک اتاق نشیمن و اتاق خواب تقسیم می‌شود کم نور است. با این حال روستاییان به آن عادت دارند. راهروهای بهم پیوسته بسیار باریک هستند. از بیرون، خانه‌های مسکونی آنقدر به یکدیگر شبیه هستند که ممکن است در روستا به راحتی گم شوید. مسیرها و پله‌های شیب دار از قطعات سنگی برای حیوانات و همچنین انسان ساخته شده است. با توجه به افسانه، اولین افرادی که در اینجا اقامت گزیدند، سربازانی بودند که تقریباً ۸۰۰ سال پیش درگیر عملیات نظامی بودند، که به طور اتفاقی مخروطها را پیدا کردند و از آنها به عنوان استتار و اسکان موقت خود استفاده کردند (Zeynali Azim, 2020).

شکل ۴: راه‌های ارتباطی تبریز

Source: <http://openarchive.icomos.org>

یافته‌های تحقیق

آمار توصیفی

برای ارزیابی از روش اجماع دلفی در محیط اکسل و به صورت تحلیل آماری به صورت درصد اجماع دلفی و میانگین سوالات پاسخ داده شده استفاده گردیده است. لازم به یادآوری است در تحلیل جداول به روش اجماع، درصدهای بالای ۵۱ درصد بیانگر اتفاق نظر خبرگان و متخصصین بوده و به عنوان تائید، مورد پذیرش و اجماع دلفی قرار گرفته و درصدهای کمتر از ۵۱ درصد به عنوان رد اجماع دلفی می‌باشد. میانگین پاسخگویی در طیف لیکرت (۱ تا ۵) بوده و عدد بالای ۲/۵ مورد پذیرش و اجماع دلفی بوده و کمتر از آن مورد اجماع دلفی نبوده و گزینه و مورد ارزیابی رد می‌شود. لازم به ذکر است سوالات مطروحه به صورت پنج گزینه ای دلفی (کاملاً موافقم - موافقم - بی نظر - موافقم - کاملاً مخالفم) بوده که نمرات کیفی بوده و در محیط اکسل به نمرات کمی (۱ تا ۵) تبدیل شده است. ارتباط غیرمنطقی و رد فرضیه به صورت فرضیه (H₀) و قبول و تایید فرضیه به صورت (H₁) می‌باشد. برای بررسی روایی و پایایی پژوهش از معیارهای دقیق و استاندارد همچون طیف لیکرت و مراجعه به خبرگان و اساتید دانشگاه استفاده شده و در جهت بررسی پایایی از روش تکرار آزمون (re test) بهره برداری شده است.

یافته‌های علمی نشانگر این است که کلان‌شهر تبریز توانمندی‌های لازم را با لحاظ کردن راهبرد قطب رشد، جهت تبدیل شدن به یک قطب گردشگری سلامت منطقه را دارا می‌باشد. انتخاب کلان‌شهر تبریز به عنوان مکان گردشگری و گزینش گردشگری سلامت به عنوان صنعت پیش ران، بیانگر وجود دو اصل مهم در راهبرد قطب رشد بوده و به عنوان یک صنعت، تسهیل کننده ارزآوری و اشتغال زایی می‌باشد. توسعه گردشگری سلامت با توجه به اصل

انتشار و پخش در راهبرد قطب رشد، به توسعه صنایع زیر دستی از جمله صنایع داروسازی و حمل و نقل و هتلداری و صنعت پزشکی منجر شده و به اشتغال زایی و ارزآوری کمک خواهد کرد. انتخاب مکان گردشگری، نوع گردشگری، انتخاب گردشگری سلامت به عنوان صنعت پیش ران و شاخص ارزآوری و اشتغال زایی، توسعه پایدار شهری و شاخص امنیت از شاخص های بکار رفته در این پژوهش است. برخی سوالات مطروحه برای کارشناسان نخبه، جهت اعلام نظر به قرار زیر است. آیا تیریز می تواند به عنوان مکان گردشگری بر اساس راهبرد قطب رشد انتخاب شود. الف: کاملاً موافقم ب: موافقم ج: بی نظر د: مخالفم ه: کاملاً مخالفم. آیا گردشگری سلامت می تواند به عنوان صنعت پیش ران انتخاب شود. الف: کاملاً موافقم ب: موافقم ج: بی نظر د: مخالفم ه: کاملاً مخالفم.

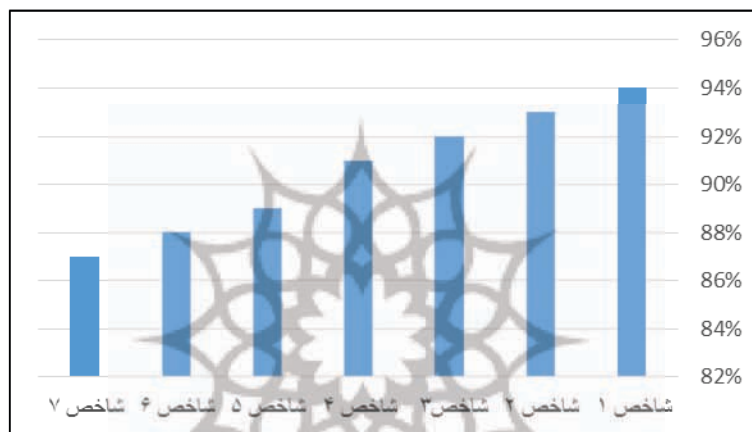
آمار تحلیلی

نتایج حاصله از این پژوهش به صورت جداول و نمودار درآمده و درستی فرضیه و ارتباط آن مورد آنالیز قرار گرفته است و اولویت های شاخص با در صد اجماع بالا و به روش دلفی بدست آمده است. در جدول شماره (۱) نظر ۲۰ نفر از کارشناسان نخبه در هفت شاخص و پاسخگویی آنان و میانگین و درصد اجماع کارشناسان را نشان می دهد.

جدول ۱: نظر و اجماع کارشناسان روش دلفی (بر مبنای طیف لیکرت ۵-۱)

کارشناسان نخبه	شاخص ۱	شاخص ۲	شاخص ۳	شاخص ۴	شاخص ۵	شاخص ۶	شاخص ۷	میانگین
کارشناس ۱	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
کارشناس ۲	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
کارشناس ۳	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
کارشناس ۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
کارشناس ۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
کارشناس ۶	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴/۸۵
کارشناس ۷	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
کارشناس ۸	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴/۸۵
کارشناس ۹	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴/۸۵
کارشناس ۱۰	۵	۴	۴	۴	۵	۵	۵	۴/۵۷
کارشناس ۱۱	۵	۵	۵	۴	۴	۵	۵	۴/۸۵
کارشناس ۱۲	۵	۳	۵	۴	۴	۴	۴	۴/۱۴
کارشناس ۱۳	۵	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴/۴۲
کارشناس ۱۴	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴	۴/۷۱
کارشناس ۱۵	۴	۴	۴	۳	۴	۴	۴	۳/۸۵
کارشناس ۱۶	۴	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳/۲۸
کارشناس ۱۷	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
کارشناس ۱۸	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۳/۸۵
کارشناس ۱۹	۴	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳/۱۴
کارشناس ۲۰	۴	۵	۴	۵	۳	۳	۴	۴
میانگین پاسخگویی (۱-۵)	۴/۷۰	۴/۶۵	۴/۶۰	۴/۵۵	۴/۴۵	۴/۴۰	۴/۳۵	
درصد اجماع دلفی	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۸۹	۸۸	۸۷	

درصد اجماع دلفی اگر بین ۵۱ الی ۱۰۰ در صد باشد در آن شاخص اجماع حاصل شده و مورد وفاق کارشناسان می‌باشد ولی اگر در صد اجماع کمتر از ۵۱ در صد باشد آن شاخص مردود و مورد اجماع افراد خبره نمی‌باشد. سوال شاخص ۱: آیا گردشگری سلامت می‌تواند به عنوان قطب رشد موجب توسعه پایدار تبریز شود. سوال شاخص ۲: از میان گردشگری‌ها کدامیک می‌تواند به عنوان قطب رشد موجب توسعه پایدار تبریز باشد. سوال شاخص ۳: آیا گردشگری سلامت می‌تواند به عنوان صنعت پیش ران تبریز باشد؟ شاخص سوالات بعدی به ترتیب ۴- اشتغال ۵-ارزآوری ۶-توسعه پایدار شهری-۷-همگرایی منطقه‌ای و امنیت؛ که در ارتباط با مکان‌گزینی، تبریز به عنوان قطب گردشگری و صنعت پیش ران انتخاب شده است. جدول فوق را می‌توان به صورت نمودار زیر نشان داد که بیانگر اجماع دلفی کارشناسان نخبه می‌باشد.

شکل ۵: نمودار درصد اجماع کارشناسان

Source: Research Findings, 2020

شاخص ۱ با اجماع ۹۴ درصدی بیانگر صحت فرضیه اصلی ما مبنی بر اینکه آیا گردشگری سلامت می‌تواند به عنوان قطب رشد موجب توسعه پایدار شود مورد تأیید خبرگان و کارشناسان با اجماع بالا قرار گرفت. در شاخص ۲ در انتخاب گردشگری سلامت از میان گردشگری‌های دیگر و با ذکر دلیل، مبنی بر ارزآوری و بار فرهنگی و آسیب‌رسانی کم توسط گردشگری سلامت نسبت به گردشگری‌های دیگر با اجماع ۹۳ درصدی و مورد تأیید کارشناسان قرار گرفت. اجماع کارشناسان و افراد خبره علاوه بر اینکه گردشگری سلامت ارزآوری بیشتری نسبت به گردشگری‌های دیگر دارد دلیل دوم انتخاب گردشگری سلامت به لحاظ فرهنگی است زیرا در گردشگری سلامت مریض به دنبال التذاذ ولذت‌جویی نبوده و بار فرهنگی کمتری نسبت به گردشگری‌های دیگر که به دنبال التذاذ و خوشگذرانی هستند نمی‌باشد. در شاخص ۳ مبنی بر اینکه صنعت گردشگری سلامت می‌تواند به عنوان صنعت پیش ران باشد با وفاق و اجماع ۹۲ درصدی مورد اجماع قرار گرفت. در شاخص ۴ اشتغال‌زایی صنعت گردشگری بود که ارتباط معنی‌دار گردشگری سلامت و اشتغال با اجماع ۹۱ درصدی مورد اجماع قرار گرفت. شاخص‌های بعدی به ترتیب بیانگر: ۵-ارزآوری ۶-توسعه پایدار ۷-امنیت که با اجماع و درصدهای مورد قبول به اجماع دلفی، مورد پذیرش قرار گرفت. برای راست‌آزمایی شاخص ۵ تحت عنوان ارزآوری، آزمون مستقل دیگری برای تخمین میانگین ارزآوری و با شیوه‌مصاحبه از ۳۰ نفر از گردشگران سلامت انجام گرفت که نشانگر ارزآوری ۲۵۰۰ دلاری

برای هر مسافر بوده و نسبت به گردشگری‌های دیگر ارزآوری بیشتر و در نتیجه اشتغال زایی بیشتری می‌باشد که ناشی از عمل‌های جراحی و سایر خدمات پزشکی است.

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

امروزه با توجه به شرایط جهان، نگاه اقتصادی به مسائل مختلف در صدر اولویت‌ها قرار می‌گیرد. صنعت گردشگری هم نه تنها از این قاعده مستثنی نیست بلکه با توجه به تاثیراتی که این صنعت می‌تواند بر روی اقتصاد یک کشور بگذارد، به موضوعی بسیار مهم و حساس تبدیل شده است. به بیان بسیاری از کارشناسان، صنعت گردشگری منبع مستقیم افزایش درآمدهای ارزی می‌تواند باشد. چراکه با سفر اتباع خارجی به یک کشور، آنها ارز خارجی با خود آورده و به راحتی باعث افزایش منابع مالی در کشور مقصد می‌شوند. از طرفی دیگر، اهمیت گردشگری به ایجاد شغل، حتی برای افراد نیمه ماهر یا تازه کار هم مربوط می‌شود. افزایش فعالیت هتل‌ها، فروش صنایع دستی و سوغاتی، دریافت مالیات، افزایش کارکرد سیستم حمل و نقل عمومی و بالا رفتن میزان تبلیغات همگی به نیروهای انسانی نیاز دارند. بنابراین با یک حساب سرانگشتی ساده می‌توان دریافت که با رشد صنعت گردشگری، شغل‌های متعددی به وجود آمده و شانس تمامی افراد جامعه برای کسب درآمد از این راه بالا می‌رود.

در بیشتر موارد توسعه گردشگری غالباً به صورت «خود به خود» و بدون برنامه‌ریزی صورت می‌گیرد هر چند مواردی وجود دارد که گردشگری به صورت سنجیده با استفاده از استراتژی قطب رشد برنامه‌ریزی می‌شود این استراتژی شامل ایجاد امکانات گردشگری در مکان‌هایی است که از نظر استراتژیکی به عنوان مراکز ترویج توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی مناسب هستند. سلسله مراتب بدین گونه است.

۱- انتخاب یک مکان مناسب (قطب رشد) به وسیله دولت، معمولاً در منطقه‌ای که از نظر اقتصادی مناسب است و برای فراهم آوردن نوعی توسعه گردشگری از قبل مناسب تشخیص داده شده است. ۲- از طریق فعالیتهای دولتی و فراهم آوردن انگیزه‌ها، سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در ناحیه تزیق می‌شود. معمولاً سرمایه‌گذارها به صورت فراهم آوردن امکانات زیربنایی به صورت سوبسید است. ۳- این سرمایه‌گذاری افراد، خدمات حمایتی و دیگر امکانات زیربنایی گردشگری را جذب می‌کند و غالباً به وسیله محرک‌های پیوسته دولتی ایجاد می‌شود.

۴- رشد اقتصادی نهایتاً به صورت خودکفا و مستقل از گردشگری صورت می‌گیرد. زمانی که بازار محلی جدا از فرصت‌های گردشگری ایجاد می‌شود، سرمایه‌گذارهای جدیدی صورت می‌گیرد. در این نقطه به تدریج محرک‌ها کنار گذاشته می‌شوند. در همین زمان سودمندی‌های اقتصادی از قطب‌های رشد به مناطق افراد نشت می‌کند. معمولاً زمانی که برنامه‌ریزی گردشگری «مقصدگرا» است یعنی مقصد جاذبه گردشگری مورد نظر برنامه‌ریزی‌ها می‌باشد، استراتژی قطب رشد مورد استفاده قرار می‌گیرد. رشد سریع صنایع پیشاهنگ، قطبی شدن سایر واحدهای اقتصادی در قطب رشد را بوجود می‌آورد. یعنی به همان شکلی که وارد کردن یک آهن‌ربا در بار میدان مغناطیسی همه مولکول‌ها را به سمت خود جهت می‌دهد، قطب رشد نیز همه جریان‌های اقتصادی را در راستای قطب رشد قرار می‌دهد. این قطبی شدن اقتصادی ناگزیر به قطبی شدن جغرافیایی و جریان یافتن منابع و تمرکز فعالیتهای اقتصادی

در تعداد محدودی از مراکز در درون یک منطقه منجر می‌شود، به همین جهت در برنامه‌ریزی منطقه‌ای از منطقه قطبی یا منطقه کارکردی و یا منطقه گره‌دار سخن می‌رود منظور از آن ناحیه‌ای است که درجه‌ای از وحدت از نظر کارکرد اقتصادی و وابستگی متقابل اقتصادی از خود نشان می‌دهد. منطقه قطبی شده از واحدهای نامتجانس مثل شهرهای بزرگ، شهرهای کوچک و روستاهایی که از نظر کارکرد اقتصادی با هم در ارتباطند، تشکیل شده است. رابطه کارکردی معمولاً به شکل جریان‌های اقتصادی - اجتماعی مثل جریان مواد اولیه، نهاده‌ها و ستانده‌ها، سفر به محل کار، سفر به مراکز خرید، حرکت به مرکز اشتغال، سفر برای خدمات اجتماعی و... مشخص می‌شود. ایجاد یک قطب رشد و یا استقرار یک مرکز رشد در ناحیه‌ای معین به علت صرفه‌جویی‌هایی که می‌کند اثری بوجود می‌آورد که به آن اثر قطبی شدن می‌گویند. این اثر بدین ترتیب عمل می‌کند که فعالیت‌ها، نیروی انسانی و خدمات را به قطب رشد جذب می‌کند و باعث رشد سریع آن می‌گردد، حتی وقتی علت وجودی این نوع استقرار نیز از بین می‌رود، مدتها نیز این مراکز به خاطر وجود صرفه‌جویی‌های اقتصادی باقی می‌مانند. از قطبی شدن فقط تأثیرات اقتصادی باقی نمی‌ماند، با توجه به اینکه در پهنه جغرافیایی و ساخت کالبدی منطقه اثر می‌کند، آثار اجتماعی، فرهنگی و روانی نیز به همراه دارد

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که تبریز می‌تواند به عنوان قطب رشد خود را مطرح ساخته و به یک قطب منطقه‌ای در زمینه گردشگری سلامت تبدیل شود. رونق گردشگری سلامت می‌تواند صنایع جانبی این صنعت را توسعه داده و اشتغال زایی و ارزآوری بیشتری را موجب شده و در نتیجه گردش مالی این صنعت را افزایش دهد. در این راستا صنایع جانبی همچون حمل و نقل نوسازی شده و هتلداری ارتقاء پیدا کرده و با مشارکت بخش خصوصی محل های اسکان و هتل های جدید و استاندارد و ۵ ستاره احداث شده و رستوران داری رونق پیدا کرده و از نظر اجتماعی برخورد تمدن ها موجب بالا رفتن فرهنگ شهر شده و بستر مساعدی را جهت توسعه اقتصادی فراهم نموده و به استانداردسازی زیرساخت‌ها و تغییر سیمای شهر و تشکیل شدن آن منجر خواهد شد. در این راستا مدیریت یکپارچه شهری و سیاست حمل و نقل و سیاست شبکه ای و سیاست های دولت به نوعی باید باشد که راهبرد قطب رشد، بتواند فرصت ظهور و بروز پیدا کند. سرمایه گذاری بخش خصوصی و نظارت دولت، باید هوشمندانه و نظام مند روی توسعه چشم‌اندازهای قطب رشد مور توجه قرار گیرد. الگوهای قطب رشد اگر با سیاست‌های همگرایی شهری ترکیب یابد و مدیریت یکپارچه ای بر این امر نظارت داشته باشد نتایج بهتری در جهت توسعه پایدار فراهم می‌شود. شهرها به عنوان مراکز قطب رشد هستند که توسعه از آنجا شروع می‌شود و به اطراف رخنه می‌کند. پدیده پنخش و انتشار موجبات سرریز شدن توسعه و امکانات مادی و معنوی به اطراف توسعه پایدار را رقم می‌زند و صنایع را به حداکثر رشد و تعالی خودشان می‌رساند. با انتخاب کلان‌شهر تبریز به عنوان مکان گردشگری و گزینش گردشگری سلامت به عنوان صنعت پیشران در راهبرد قطب رشد می‌توان به ارزآوری و اشتغال زایی این صنعت دست یافت.

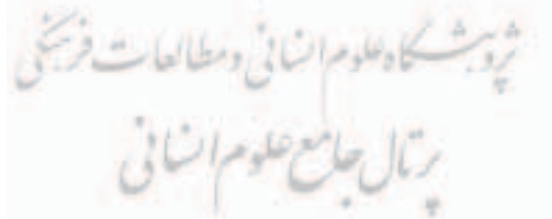
از نتایج دیگر تحقیق که به صورت مستقل جهت بدست آوردن میانگین ارزآوری از ۳۰ نفر بیمار سلامت که با روش میانگین ریاضی و نیز روش مصاحبه حاصل شد این بود که به موازات ورود هر بیمار گردشگری سلامت ۲۵۰۰ دلار به کلانشهر تبریز وارد می‌شود و این امر اشتغال بیشتری را سبب می‌شود. شاخص امنیت یکی دیگر از نتایج پژوهش است که سرمایه‌گذاری را بهبود بخشیده و به توسعه پایدار منجر شود. نتایج این پژوهش با در نظر گرفتن فاکتورهای مساعد گردشگری سلامت در استان‌ها و شهرهای مشابه تبریز قابل تعمیم است. مهم‌ترین پیشنهادات این مقاله عبارت‌اند از:

۱- تقویت زیرساخت‌های گردشگری سلامت از جمله بیمارستان‌ها و مراکز درمانی و مراکز اسکان. ۲- همکاری علمی و تخصصی دانشگاه علوم پزشکی تبریز و صنعت گردشگری سلامت به عنوان رابط دانشگاه و صنعت گردشگری. ۳- مدیریت یکپارچه گردشگری سلامت با مکان‌یابی سایت حقیقی و یا ایجاد شهرک سلامت، جهت جمع‌آوری خدمات گردشگری سلامت. ۴- شناساندن توانمندی‌های کلانشهر تبریز در زمینه‌های گردشگری سلامت از طریق سایت‌ها و نمایشگاه‌ها در کشورهای هم‌جوار و با مشارکت کنسول‌گری‌ها. ۵- حمایت‌های دولت و بخش خصوصی از توسعه گردشگری سلامت. ۶- ایجاد پلیس گردشگری سلامت. ۶- خیابان هفده شهریور تبریز به عنوان قلب تپنده توریسم سلامت که با ترافیک سنگین همراه است، لازم است پارکینگ‌های زیرزمینی و پارکینگ طبقاتی مشکل ترافیک این خیابان را حل کرد.

References

- Abouhashem Abadi F, Ghasemian Sahebi I, Arab A, Alavi A, Karachi H. (218), Application of bestworst method in evaluation of medical tourism development strategy. *Decis Sci Lett.*; 7(1): 77-86.
- Alvani, M., (2006), *Tourism Management Process*, Cultural Research Office, First Edition
- Basiri, M, Zeynali Azim, A, (2019), The Impact of Urban Furniture on the Quality of the Urban Environment (Case Study of Imam Street in Tabriz from Saat Square to Abersan), *Geography (Regional Planning)*, Period 9 (3), 229-248.
- Beeton, s, (2006), *community development through tourism*, in land link press Austaralia
- Ebrahimzadeh, I, (2013), A Comparative study of health tourism in IRAN and INDIA, *JOURNAL OF Subcontinent Researches*, university of sistan, Iran, 51
- Ejlali, P., (1994), *Regional Analysis and Leveling of Settlements*, Document and Publications Center of the Organization on Letters and Budget, Tehran, 444
- Fennel, (2005), *ecotourism an introduction*, 17
- Hafeznia, M, 2003, *Spatial Reflections of Tourism Industry*, *Geographical Research Quarterly*, No. 71, (47-59)
- Ile F.L, Tıgu G, (2018), Medical tourism market trends - an exploratory research. *Proc Int Conf Bus Excell*; Vol. 11(1): 1111-1121.
- Jodeiri, M, (2020), *Analysis of Climate Impact on the Formation and Typology of Tabriz Housing in the Contemporary Period (Case Study: Saffron, Rushdieh and Valiasr Neighborhoods)*, PhD thesis, Architecture, directed by Shahriar Shaghaghi, Faculty of Graduate Studies, Islamic Azad University, Shabistar Branch.
- Kalantari, Kh. Haghghi, S., (2003), Study of the effects of Mobarakeh Industrial Growth Center of Isfahan on agricultural development in the region, *Journal of Agricultural Sciences*, Volume 34, Number 3 (700-693).
- Kazemi, M., (2006), *Tourism Management*, Tehran Publications, Samat, 282

- Khosravi, S., (2012), quoting Phenol, Geo-tourism capabilities in the development of Abyaneh village, Quarterly Journal of Geography and Regional Development No. 61
- Kordnaej, A., Azar, A., and Niakan Lahiji, N., (2010), Formulating the Effective Organizational Strategy in Public Sector: Case Study in the Islamic Republic of Iran's Customs (IRIC), The Economic Reseach, 10 (2): 91-114. (In Persian).
- Moeini, H. et al. (2019) Evaluation and Analysis of the Religious Role of the Shrine of Hazrat Abdolazim on the Economy of Rey City, Quarterly Journal of New Attitudes in Human Geography 12 (2) 269-293
- Nasiri, AH, 2003, Appropriate organizational structure, Journal of Management Knowledge, No. 60,219
- Nasuhian, R., Tavassoli, M. (2016) Limitations and Legal Problems of Foreign Investment in Tourism, Quarterly Journal of New Attitudes in Human Geography 12 (2) 269-293
- Papli Yazdi, M, (2006), Rural Development, Samat Publications, Tehran 306
- Rechards, G,& Hall, D,2000,Tourism and Sustainable community development USA: Rout ledge
- Rezvani, A., (2007), Geography and Tourism Industry, Payame Noor University Press, Tehran, 188
- Schweinsberg, Stephen, (2002). Sustainable Tourism Development and Rural Community University of Technology, (Sustainable Tourism Cooperative Research Centre).
- Shafaghat T, Jabbari A, Hatam N, Bastani P, Rahimi H, Fazelzadeh O, et al. (2021), Developing Strategies and Designing its Map for Advancement of Medical Tourism Industry: Case Study of Shiraz. Evidence Based Health Policy, Management & Economics; 5(2): 116-29.
- Simpson, (1989), john,Oxford,English dictionary,publisher oxford.london
- Todaro, M., (1987), Economic Development in the Third World, Nashr Publications, 135
- Unwto, (2007). An introduction to destination Management, World tourism organization.www.pub, Unwto.org.
- Warsi, H, (2009), City and Tourism Industry, University of Isfahan Press, 3
- Zandedel, H., (1994), Studies and Planning of Tourism Industry of A-East Province, Program and Budget Organization, Irangardan Publishing, 118
- Zeinali Azim, A, (2020), Evaluation of physical development of Tabriz city based on the analysis of smart urban growth indicators (Case study: Tabriz 2, 4 and 7), PhD thesis, urban planning, directed by Mir Saeed Mousavi , Faculty of Graduate Studies, Islamic Azad University, Marand Branch.

Growth Pole Strategy in Health Tourism (Case Study: Tabriz Metropolis)

Jalal Mozafari

Department of Geography and urban planning, Marand Branch, , Islamic Azad university,
Marand, Iran

Mohammad Reza Pourmohammadi *

Visiting Professor, Department of Geography and Urban Planning, Marand Branch, Islamic
Azad University, Marand, Iran

Bakhtyar Ezat Panah

Assistant Professor of Department of geography and urban planning ,Marand branch, Islamic
Azad University, Marand. Iran.

Abstract

The health tourism industry can act as a driving force and develop ancillary industries. Often the development of health tourism takes place without planning, although there are cases where tourism is deliberately planned using the growth pole strategy. This strategy includes creating health tourism facilities in places that are strategically suitable as centers for promoting tourism development and health development. The present study tries to evaluate the pattern and model of growth pole in health tourism. In this research, the Delphi method and the Likert scale (5-1) have been used with the consensus and agreement of experts and specialists and through a questionnaire and in Excel environment. The Delphi method is a method to reach the consensus of experts on various topics and after approval, it is known as a theory. This agreement is expressed as the percentage and average response of experts. A percentage above 51% indicates the consensus of the elite and less than 51% indicates a rejection of the theory. Findings show that the city of Tabriz has the necessary capabilities to become a health tourism hub by considering the growth pole strategy.

Keywords: growth pole, tourism pole, health tourism, Tabriz.

* (Corresponding Author) m.r.pourmohammadi@gmail.com